עין משפט נר מצוה

עז א ב מיי' פ"ד מהל' עבודת יוה"כ הלכה ג ופ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה יד:
עח ג מיי' שם הלכה י:
עט ד מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ג:
פ ה ו מיי' שם ופ"ג הלכה ה ו ופ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה יא יב:
פא ז מיי' פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה י:
פב ח מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה יא:
פג ט י מיי' פ"ב מהל' מעילה הלכה יא סמג עשין רי:
פד כ מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ג:

מתני' [1][א]ויצא אל המזבח אשר לפני ה' זה מזבח הזהב התחיל מחטא ויורד [ב]מהיכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית [ג]מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון [א]משם היה גומר על מזבח הפנימי רבי אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא [ד]ועל כולן היה נותן מלמטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו שהיה נותן מלמעלה למטה הזה [ג][ה]על טהרו של מזבח שבע פעמים [ו]ושירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון [ז]ושל מזבח החיצון היה שופך אל יסוד דרומי [ח]אלו ואלו [ד]מתערבין [ה]באמה ויוצאין לנחל קדרון [ט]ונמכרין לגננין לזבל [י]ומועלין בהן:

גמ' תנו רבנן ויצא אל המזבח מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שכהן עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר ויצא אל המזבח היכן היה [כ]לפנים מן המזבח תניא אידך לפני ה' מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר ושעיר של יום הכפורים שכהן עומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר [2]מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד מזבח לפני ה' ואין כהן לפני ה' הא כיצד עומד חוץ למזבח ומזה: התחיל מחטא ויורד וכו': תנו רבנן התחיל מחטא ויורד מהיכן היה מתחיל מקרן מזרחית דרומית מערבית מערבית צפונית צפונית מזרחית דברי רבי עקיבא רבי יוסי הגלילי אומר מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית מקום שרבי יוסי הגלילי מתחיל שם רבי עקיבא פוסק מקום שרבי עקיבא מתחיל שם רבי יוסי הגלילי פוסק דכולי עלמא מיהא בההוא קרן דפגע ברישא לא עביד מאי טעמא אמר שמואל דאמר קרא ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח ולרבי עקיבא נקיף דרך ימין לימא בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי דאמר רמי בר יחזקאל [ל]ים שעשה שלמה [3]עומד על שנים עשר בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל אחוריהם ביתה הא למדת [מ]שכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח מר אית ליה דרמי בר יחזקאל ומר לית ליה דרמי בר יחזקאל לא דכולי עלמא אית להו דרמי בר יחזקאל והכא בהא קא מיפלגי מר סבר ילפינן פנים מחוץ ומר סבר לא ילפינן פנים מחוץ ורבי עקיבא נהי דלא יליף פנים מחוץ אי בעי הכי נעביד אי בעי הכי נעביד אמר לך רבי עקיבא מדינא בההוא קרן דפגע ברישא בההוא עביד ברישא דאמר ריש לקיש [ה]אין מעבירין על המצות ואמאי לא עביד משום דכתיב ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח וכיון דיהיב בההוא קרן הדר אתי להההוא קרן דאיחייב למיתב ברישא ואי

רש"י

מתני' זה מזבח הזהב. דאילו מזבח החיצון לאו לפני ה' הוא: **התחיל מחטא ויורד.** משום דסבירא ליה להאי תנא הקפה ברגל כדאמר בגמרא ט) וכל מתנה ומתנה היתה בקרן שלפניו וסמוך לו וצריך ליתן מלמעלה למטה כי היכי דלא נתווסי מאניה שהמזבח גבוה אמתים ואי אפשר לצדד ראשי אצבעותיו למטה ולתת המתנה בקרן מלמטה למעלה ועל כרחו ראשי אצבעותיו למעלה וכשהוא נותן באצבע כנגד חודה של קרן ונותן מתנה ארוכה ומשוכה אם מושך מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית יד כתונת שלו וצריך ליתן מלמעלה למטה נקט לשון מחטא ויורד. מחטא לשון ירידה היא כדאמרינן במנחות [סו:] נושא עולה ומתחטא: **מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון.** דהיינו בקרן דרומית מזרחית כדתנן באיזהו מקומן (זבחים דף נג.) שם גומר על מזבח הפנימי וטעמא אמרי' בגמ': **ר' אליעזר אומר.** לא היה מקיפו ברגליו שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה מרובעת וכיון שאין שלשת הקרנות סמוכות לו יכול ליתן מלמטה למעלה: **חוץ מזו.** שהוא עומד אצלה שהיא לפניו שאי אפשר לו לצדד ראשי אצבעותיו למטה אלא למעלה וצריך למשוך המתנה מלמעלה למטה שאם מושכה מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית יד כתנתו: **הזה על טהרו.** אחר שגמר מתנות הקרנות מזה עליו שבע פעמים כדכתיב (ויקרא טז) והזה עליו מן הדם וגו': **טהרו.** מפרש בגמ': **של מזבח החיצון.** שירי דמי חטאות החיצונות היה שופך על יסוד דרומי וטעמא מפרש בגמרא: **אלו ואלו.** דמים החיצוני' והפנימיים הנשפכים על יסוד מזבח העולה היו שותתין ונופלים מן היסוד על הרצפה: **ומתערבין באמה.** סילון שבעזרה היוצא לנחל קדרון: **לגננין.** בעלי גנות: **ומועלין בהן.** יש בהן איסור ליהנות בלא דמים: **גמ' תנו רבנן וכו'.** הכי גר' לה בת"כ י) ויצא אל המזבח מה ת"ל אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שהוא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן ת"ל ויצא אל המזבח היכן היה לפנים מן המזבח תניא אידך לפני ה' מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר יום הכפורים שהוא עומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר מזבח קטרת הסמים (א) (אשר) לפני ה' ואין הכהן לפני ה' הכי גרסינן נמי להך גבי פר כהן משיח בת"כ. והכי פירושה דתרווייהו ויצא אל המזבח מה תלמוד לומר היה לו לכתוב וכפר על המזבח אשר לפני ה' מה ת"ל ויצא אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר כהן משיח ופר העדה שהכהן עומד חוץ למזבח כשהוא מזה הזאות שעל הפרוכת ואינו עומד בין המזבח לפרוכת כדקתני בהך אידך ברייתא לקמן תלמוד לומר ויצא אל המזבח למדנו שעד עכשיו היה עומד בפנים מן המזבח תניא אידך גבי פר כהן משיח לפני ה' מה תלמוד לומר ליכתוב ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים יודע אני שהיא לפני ה' מה תלמוד לומר לפני ה' מזבח לפני ה' ואין כהן לפני ה' המזבח מפסיק בין הכהן לפרוכת בשעת מתן הקרנות וכשהזה על הפרוכת באותו מעמד עצמו היה שהרי לא נאמרה יציאה בינתיים למדנו שהיה עומד חוץ למזבח ומזה ואם תאמר והלא לא כתיב אשר לפני ה' אלא לפני ה' ואיכא למימר דאנתינה קאי והכהן לפני ה' אי אפשר לומר כן שהרי בפר העדה נאמר אשר לפני ה' ועל כרחיך אמזבח קאי ועבודת שניהן היא שוה: **מהיכן מתחיל מקרן מזרחית דרומית.** קסבר שתי פרוכת היו והחיצונה פרופה מן הדרום כדתנן במתניתין י) וכשילא מבית קדשי הקדשים דרך הדרום הזה על הפרוכת וכשהשלים בא לו למזבח לדרומית מערבית שהיא ראשונה לו ושם לא היה נותן כדאמרינן לקמן דבעינן ויצא עד דנפיק מכוליה מזבח לפיכך יוצא למזרחית דרומית ומתחיל שם וחוזר דרך שמאל למערבית דרומית ולקמן פריך לקיף דרך ימין: **ר"י הגלילי אומר כו'.** סבר לה כרבי יוסי דמתני' ל) דאמר לא היתה שם אלא פרוכת אחת ופרופה מן הצפון וכשגמר מתנות פנים ויצא דרך הצפון פגע תחילה בצפונית מערבית דמזבח ושם לא נתן עד שילא ובא לו למזרחית צפונית ונותן שם וחוזר לצפונית מערבית דרך ימין: **דכולי עלמא וכו'.** דהא ע"כ מן המערב הוא בא ובמערבה של מזבח פוגע תחילה: **לימא.** רבי עקיבא שמקיף לשמאל ורבי יוסי הגלילי המקיף לימין בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי: **עומד על שנים עשר בקר.** בים של נחושת שעשה שלמה כתיב שלשה פונים מ) (צפון) וגו' (דה"ב ד) מקרא זה מונה והולך דרך ימין. המקיף את הים ובא מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח דרך ימין מקיפה: **דרך ימין למזרח.** לא שייך למתני הכא למזרח אלא במס' זבחים דמייתי לה להא מתניתא על הכבש שהוא בדרום והעולה לו ופונה לימין למזרח הוא פונה ואגב ריהטא דההיא גירסא נקיט לה בכולה הש"ס:

ואי

◆

תורה אור השלם

1. וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא טז יח
2. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא ד ז
3. עוֹמֵד עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פֹנִים צָפוֹנָה וּשְׁלוֹשָׁה פֹנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹּנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹּנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה וְכָל אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה: דברי הימים ב ד ד

◆

רבינו חננאל

ת"ר ויצא אל המזבח מה ת"ל א"ר נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שכהן עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת, יכול אף זה כן, ת"ל (א) אשר לפני ה', ואיכן היה לפנים מן המזבח, או אינו אלא במזבח החיצון, ת"ל אשר לפני ה', הנה מזבח הפנימי. ת"ר מזבח קטורת הסמים לפני ה' מה ת"ל, א"ר נחמיה לפי שמצינו בפרו של יום הכפורים שעומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרוכת, יכול אף זה כן, ת"ל מזבח קטורת הסמים לפני ה', מזבח לפני ה' ולא כהן לפני ה', הא כיצד, עומד חוץ למזבח ומזה. ופשוטות הן לא כתבנום אלא שיש נוסחאות שלא כזה העניין ונסחנום מתורת כהני'. התחיל [מחטא] ויורד כו'. ת"ר התחיל מחטא ויורד מ[ה]יכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית, צפונית מערבית, [מערבית] דרומית, דרומית מזרחית דברי ר' יוסי הגלילי. ר"ע אומר מקרן מזרחית דרומית, דרומית מערבית, מערבית צפונית צפונית מזרחית. מקום שר' יוסי הגלילי מתחיל בקרן מזרחית צפונית שם ר"ע גומר ומקום שר"ע מתחיל בקרן מזרחית דרומית שם ריה"ג גומר. תרוייהו אית להו עד דנפיק מכוליה מזבח, כדכתיב ויצא אל המזבח עד שיצא את המזבח כו', מיהו ר' יוסי הגלילי בעי עד דנפיק אורכיה ופותיה דכוליה מזבח, הילכך כי נפיק כהן גדול מקדשי הקדשים, פגע תחילה בקרן מערבית דרומית, ונפיק מכוליה מזבח לאורכו עד דמטי בקרן דרומית מזרחית, ונפיק תוב לפותיה וימינו למזרח עד דמטי מזרחית צפונית ומדי עליה, ואזיל לימינו למזרח עד דמטי לקרן צפונית מערבית ומדי, וכן לקרן מערבית דרומית ודרומית מזרחית. ור"ע לא סבר דבעי למיפק אלא מארכו דכוליה מזבח ולא מרחבו, הילכך כי נפיק מקדש הקדשים פגע תחלה בקרן מערבית דרומית, ומן הדין הוה לאודויי עליה תחלה, דאין מעבירין על המצות, אלא כיון דכתיב ויצא אל המזבח בעי למיפק מכוליה מזבח ולאדויי עליה, הילכך נפיק ואזיל מערבית דרומית כוליה מזבח, עד דמטי בקרן מזרחית דרומית

א) נראה דל"ל ת"ל ויצא אל המזבח.

מסורת הש"ס

א) [גי' ירו' שם], ב) [עי' תוי"ט], ג) לעיל טו. [זבחים לח.], ד) פסחים כב. ע"ז מד., ה) [על שהיתה רחבה אמה נקראת כך. רשב"ם פסחים קט: ד"ה היכי], ו) זבחים סב:, ז) [לעיל טו: יז: מה. סוטה טו: זבחים סב:], ח) לעיל נג. [וש"נ], ט) [לקמן נט.], י) [אחרי פרשה ג], כ) [לעיל נב:], ל) [לעיל נא:], מ) [צ"ל לפונה],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנו רבנן כו' ת"ל מזבח קטורת הסמים לפני ה' כצ"ל ותיבת אשר נמחק:

◆

מוסף רש"י

אלו ואלו. שירי דם חטאות הפנימיות הנשפכין על יסוד מערבי של מזבח החיצון ושירי דם חטאות החיצונות הנשפכין על יסוד דרומי, יוצאין מן היסוד לרצפה דרך שני נקבים קטנים ומתערבין באמה, סילון שהיה עובר בעזרה, **ויוצאין לנחל קדרון.** כמו לנחל איתן, עמק (פסחים כב.). **לזבל.** לזבל גנותיהן (ע"ז מד.). **ומועלין בהן.** לאו קרבן מעילה קאמר, דאין מעילה בדם קדשים, אלא אסור ליהנות מהן אלא בדמים (שם) כלומר אסור ליהנות מהן בלא דמים מפני שהן של הקדש (פסחים כב.). **עד דנפיק מכוליה מזבח.** שלא יעמוד בין המזבח לפרוכת בשעת מתנות המזבח אלא בין המזבח ולפתח ולצד המזבח (זבחים פג.). **אין מעבירין על המצות.** הפוגע במצוה לא יעבור ממנה ונפקא לן במכילתא ושמרתם את המצות קרי ביה את המצוות, לא תמתין לה עד שתחמיץ ותייסן (לעיל לג. וכעי"ז מגילה ו:).

◆

רבינו חננאל (המשך)

ומדי עליה, והולך בקרן ומזה הקרן מערבית דרומית. וזהו טעם דר"ע מדמדי אקרן (דינא א') [שיצא] ליה חוזר ומזה בההוא דאיחייב בה ברישא. ומתניתין שייכא כר' יוסי הגלילי וכו' אבל מזבח החיצון תנן וכבש היה לדרומו של מזבח, לפיכך כהן שעולה להזות כשעולה בכבש שהוא לדרום פונה על הסובב ומקיף בו וימינו למזרח, וכי פגע ברישא בקרן מזרחית דרומית פגע ומתחיל להזות עליו, ומהלך עוד וימינו למזרח, עד שמגיע לקרן מזרחית צפונית, ומזה אחריה (מזה) בקרן צפונית מערבית, ואחריה בקרן מערבית דרומית נמצא מקום שהתחיל במזבח החיצון והוא דרומית מזרחית, שם ר' יוסי הגלילי גומר במזבח הזהב. הניחא לר' יוסי הגלילי מקיף דרך ימין אלא לר' עקיבא מאי טעמא מקיף דרך שמאל, נימא בדרמי בר יחזקאל פליגי דאמר ים שעשה שלמה היה עומד על י"ב בקר, שלשה פונים בצפון כו', הא למדת שכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח, ר' יוסי הגלילי אית ליה דרמי בר יחזקאל ור' עקיבא לית ליה. **ודחי** לא כולי עלמא אית להו הא דרמי וכי אמר רמי בחוץ. ר' יוסי הגלילי סבר ילפינן פנים מחוץ, ור' עקיבא סבר לא ילפינן פנים מחוץ. **למה** מחייבו דרך שמאל איבעי דרך ימין נמי ליעביד. ומשנינן ר' עקיבא אמר לך מן הדין להזות בתחילה בקרן מערבית דרומית שבו פגע בתחילה בצאתו מן קדש הקדשים, ונתחייב להזות בו כריש לקיש דאמר אין מעבירין על המצות, ומאי טעמא לא מדי התם, דרחמנא אמר ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח והדר מדי. הילכך מדי ברישא בההוא קרן דנפיק ליה מכוליה מזבח, והוא דרומית מזרחית, והדר מדי בההוא קרן דאיחייב ביה ברישא וההוא קרן דרומית מערבית.

תוס' ישנים

דאית ליה לרבא התם חציצה (וכי) [גבי] מין בשאינו מינו דקאמר בפרק לולב הגזול [סוכה לז, ב] [לא] לינקוט איניש הושענא בסודרין כו' רבא אמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה, אלמא מהני אע"ג דסודרא חוצץ, ואם תימא מדאמר (רבא) [רבה] התם לא (ליכרוך) [לידון] איניש הושענא כו' ורבא אמר מין במינו אינו חוצץ הא מין בשאינו מינו אינו חוצץ, ואמאי הא רבא הוא דאמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה. על כן צריך לומר דמיירי התם (שמאריך) [שמכריך] לולב בסודרו ואחזו לולב על ידי אחיזת הסודר, [דומיא] דמייתי התם היה אזוב קצר מספקו בחוט כו', אבל אם (סודר) [כורך] הסודר (הכי) [סביב] ידו הוי מין בשאינו מינו וחוצץ. והשתא קשיא דאמאי לא הויא הכא לקיחה על ידי דבר אחר. וי"ל דמיירי שמזרק בתוך מזרק (ומסיק) [ומניח] ידיו תחת שולי המזרק ואינו אוחז דרך ידו. ובעירובין ובפסחים הארכתי קצת. מ"ר. מין במינו חוציץ או אינו חוציץ. ואע"ג דרבא אית ליה בפרק לולב הגזול [סוכה לז, ב] מין במינו אינו חוצץ, [הואיל] ואיכא לישנא אחרינא דתלי טעמא דרבא משום (דכלל באותו) [דכל לנאותו] אינו חוצץ ורבה נמי פליג ארבא ולהכי (מיתניא) [מיבעיא] ליה הכא. שני כלים ושירות אחת. וא"ת אמאי לא פשיט מהך ברייתא ללישנא קמא דמין במינו אינו חוצץ ומסתמא (שמעינן) [שמיע] ליה מדפסיט מינה לישנא בתרא. ושמא מאי לפרושי דמיירי כגון שאוחז ביד כלי החיצון ולקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה כדפריש' לעיל דליכא חציצה. אי נמי מיירי בענין דלא הוי חציצה. מ"ר. מין בשאינו מינו חוציץ או אינו כו'. וא"ת (לא קא בעיא) [מאי קא מיבעיא] ליה הא אפילו בעלמא ליכא מאן דפליג דמין בשאינו מינו אינו חוצץ. י"ל דהכא לא הויא חציצה לגמרי שהדם חלחולי מיחלחל דרך (סביב) [הסיב]. בקומץ פסול. תימה לריב"א למה הוצרך לומר דקומץ פסול פשיטא דאפילו בעלמא פרישית דמין (במינו אינו) [בשאינו מינו] חוצץ. י"ל דסולת נמי דק מאד ופעמים שיוצא דרך (כריכת) [הסיב] שאינו נדבק יפה זה בזה. ע"ב לעמוד קודם היה מחטא. רש"י פי' לשון ירידה (בכי תשא) [כמו נושא] (ו)עולה [ו]מתחטא (ויורד דבכורות) [דמנחות סו, ב]. מיהו שם [בבכורות נו, ב] פירש רש"י ל"א וכן [מלינו] מתחטא לשון טיול כמו בן המתחטא לפני אביו. (וה"ר) [והר"י] פי' מחטא לשון חיטוי כמו וחטאת (את) [על] המזבח [שמות כט, לו], דהא רבי אליעזר דאמר במקומו עומד ומחטא אית ליה דעל כולן היה נותן ממטה למעלה כו', וא"כ לדידיה ודאי אינו לשון חיטוי דאכל (קרקעות) [קרנות] המזבח קאי. **כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין.** ולהכי נקט חשבונו לצפון ואינו מתחיל במערב, לפי שיכלה חשבונו למזרח כדאמרינן כל פינות לא יהיו אלא דרך ימין למזרח. ה"ג מן דינא בההוא קרן דפגע ברישא עביד ול"ג מודינא.